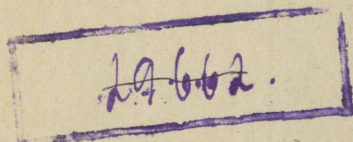


1911-1912  
LITHUANIA

1. Kasevicius...  
2. Kasevicius...  
3. Kasevicius...  
4. Kasevicius...  
5. Kasevicius...  
6. Kasevicius...  
7. Kasevicius...  
8. Kasevicius...  
9. Kasevicius...  
10. Kasevicius...



A-13606

## Esimene eesti arstide ühing — Põhja-Balti Arstideselts 1912—1918<sup>1)</sup>.

Aadu Lüüs.

(12 joonisega.)

### I. Asutamise raskused.

Arstideseltsi asutamise mõte mõlku vanemate meeste peas juba ammu aega. Ka nooremad tundsid loomusunnil ta vajadust. Ja kui kord see mõte teoksile võeti, siis leidis ta igal pool sooja vastutulemist ja osavõtmist.

Vanemate meeste hulgast olid H. Koppel ja P. Hella, kes seda mõtet kandsid ja teostada püüdsid.

Noorematele arstidele andis seltsi puudus ennast valusasti tunda 1909. a., kui Tartus esimene Balti-saksa Arstidekongress peeti. Temast võtsid ainult üksikud eesti arstid osa. See tuleb selgesti nähtavale „Postimehes“<sup>2)</sup>, kus käesolevate ridade kirjutaja Balti Arstidekongressi hindab ja Eesti Arstideseltsi puudust kahjatakse, kuid tungivalt annab nõu ühineda. Tema järele olla Eesti- ja Liivimaal 50—60 eesti arsti ja kui siia hulka veel Venemaal töötavaid ametivendi arvata, siis tõuseks eesti arstide arv vahest üle saja.

„Oma ühisuse läbi tahaks meie ka nendele, s. o. Balti-Saksa ametivendadele ütelda, mis meil kui eestlastel selle ehk teise küsimuse kohta ütelda on. Meie tunneme oma väiksust, kuid tahame sellest välja tõusta ühise töö ja vaeva läbi. Inimesearmastus (Humanität) ja tõde olgu ka meie juhtnõör, kuid meie iseäradus löögu puhkema.“

1) Käesoleva artikli on autor Põhja-Balti Arstideseltsi I kirjametajana kirjutanud 1918. a. ning lõpetanud 2. VIII 1918.

2) A. Lüüs: On Eesti arstide ühisus tarvilik? „Postimees“ 1909, 31. aug., nr. 197.

Need sõnad ajasid Tartu saksa lehe<sup>1)</sup> vihast punetama. Ta võtab ülalnimetatud artikli arvustuse alla ja jõuab otsusele, et eesti arstide ühingu läbi aetakse kiil arstide vahele, arstideseisus käristatakse lõhki, mis ei seisa Balti Arstide-kongresside huvides.

Seltsi asi ei jäänud soiku. 1910. a. peeti Tallinnas laulupidu, mida kasutati eesti arstide organiseerimise küsimuse lahendamiseks. Enne laulupidu dr. med. P. Hellat saatis eesti arstidele järgmise hektograafitud, kuid saatja enda poolt tindinga alla kirjutatud kirja:

*Väga austatud ametivend.*


*Eesti rahvas on viimastel aastatel jõudsatel samumudel ühistegevuse põllul edenunud. Maha jäänud üleüldisest voolust on Eesti eriteadlased — juristid, insenerid, farmatseidid, kõigepealt aga arstid, kelle tööpõld lähemas ühenduses rahva elu edenemisega seisab. Selle puuduse peale on viimasel ajal meie ajakirjandus mitmele korrale tähelepanemist juhtinud. Puudust on ka mitmed väljapaistvad jõud meie arstide perekonnas valusalt tundma hakkanud: nimelt Dr. Koppel — Tartus, Dr. Luiga — Tallinnas, Dr. Talvik — Narvas. Nende ja Peterburi ametivendade Dr. Lossmanni ja Dr. Rebase nõusolemisel tõusis juba mineval kevadel läbirääkimine Eesti arstide seltsi asutamise üle. Minule tehti kohuseks põhjuskiri kokkuseadida. Lootus üleüldist kokkutulekut Pirogovi kongressi ajal toime panna ei läinud täide. Sellepärast otsustasime 11. juunil, s. o. päev enne laulu-pidu algust Tallinnas Eesti Arstide ambulanzruumides (Vana turu kael nr. 3) kell 10 hom. kokkutulla, et lõpliselt põhjuskirja läbivaadata ja kinnitamiseks ärasaata.*

*Saadan Teile tänase postiga ristpaela all ka põhjuskirja projekti.*

*Loodan kõigiti, et Teie, austatud Collega, tulemata ei jää.*

*Suurema austusega tervitab*

*Peterburis,  
21. mail 1910.*



1) Nordlivländische Zeitung 1909, nr. 201.

Laulupeo ajaks olid rohked eesti arstid Tallinna kokku tulnud. Siis peeti ka esimene avalik nõupidamine arstideseltsi asutamise pärast ja seati põhikirja kava kokku, mis kolleegidele läbivaatamiseks saadeti.

Põhikiri anti veel samal aastal nime all „Eesti Arstideselts Dr. Kreutzwaldi mälestuseks“ kubermanguvalitsusele Tallinnas kinnitamiseks. Ta ei leidnud kinnitust: härrad ei teada, kes Kreutzwald oli ja milles seista ta suurus. Järgmisel aastal pandi jällegi arstideseltsi põhikiri kinnitamiseks ette nimega „Eestimaa arstide- ja loomaarstide selts“. Ka see jäeti kinnitamata.

Selle peale leiame „Postimehest“<sup>1)</sup> vastuse, kus tõendatakse, et meie mitte iialgi sellega ei lepi, vaid teisi teesid otsime, kuidas oma sihile jõuda.

Kolmas kord saadeti põhikiri „Põhja-Balti Arstideseltsi“ nime all kinnitusele. Ka tema jäeti kinnitamata, kuid oli juurde tähendatud põhjus, mis pärast kinnitus tulemata jäi. Alles neljandalt reisilt tuli põhikiri kinnitatult tagasi nimega „Põhja-Balti Arstideselts“. Kinnitust leidis ta 16. mail 1912.

Selle põhikirja venekeelsele originaalile<sup>2)</sup> on kirjutatud järgmine venekeelne märgne kinnituse kohta:

„Эстляндское Губернское по дѣламъ объ обществахъ Присутствіе въ засѣданіи своемъ отъ 16 Мая с. г., на основаніи ст. 23 временныхъ правилъ о союзахъ и обществахъ (законъ 4 Марта 1906 года) опредѣлило: внести въ реестръ „Сѣверо-Балтійское общество врачей“.

г. Ревель. Мая 17 дня 1912 года.

И. д. Губернатора, Вице-Губернаторъ Евреинновъ.

Põhikirjale on alla kirjutanud: Konstantin Peetri p. K o n i k, August Juhani p. O l t, Edurad Jaani p. S o o n e t s ja Adolf Aadu p. K u r r i k o f f.

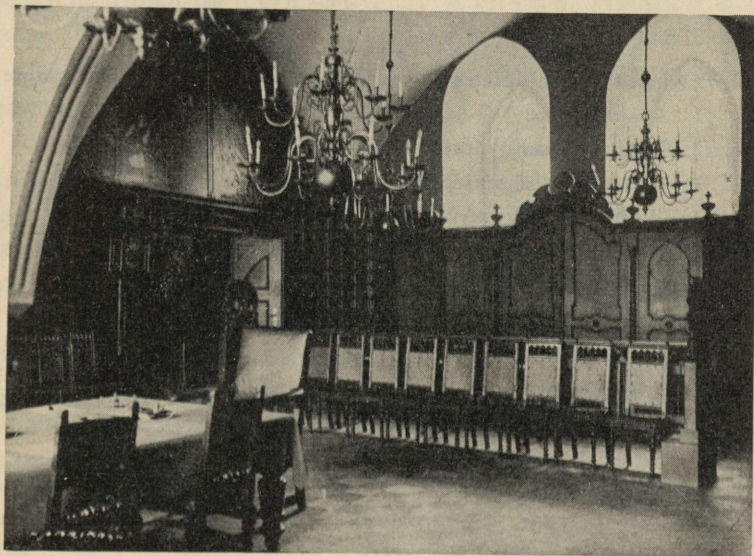
<sup>1)</sup> A. Lüüs: Kas rahvatervishoiu selts? „Postimees“ 1911, nr. 110.

<sup>2)</sup> Уставъ Сѣверо-Балтійскаго общества врачей. Ревель, 1912 г. Тип. В. Эренпрейсъ.

## II. Avamiskoosolekud.

### Esimene asjaajamiskoosolek.

Laupäeval, 29. septembril 1912 kella kolme paiku peale lõunat oli Tallinna raekoja istungisaali 29 arsti ja loomaarsti kokku tulnud, ja nimelt: Värdi Oja, Artur Lossmann, Aleksander Martinson, Albert Kotkas, Karl Lüüs, Eduard Soone, Juhan Luiga, Jaan Rabison, Oskar Pallo, Heinrich Koppel, Viktor Reier, Konstantin



Tallinna raekoja istungisaal, kus toimusid Põhja-Balti Arstideseltsi avamiskoosolekud.

Konik, Karl Saral, Karl Sibul, Adolf Kurrikoff, August Olt, M. Treumann, Hans Leesment, Tõnis Soosaar, Aadu Lüüs, Juhan Masing, Siegfried Talvik, Friedrich Akel, Juhan Zimmermann, Raimund Thar, Jaan Vöhrmann, Hans Silbermann, Karl Schlossmann ja Johan Loorberg.

Juba ammu enne avamiskoosolekut oli asutajate liikmete poolt kõigile eesti arstidele ja loomaarstidele, kelle aad-

ressid olid teada, järgmine koosolekukutse ühes päevakorraga saadetud:

„Austatud ametivend! Siin juures saadame Teile Põhja-Balti arstideseltsi põhjuskirja ja teatame, et avamiskoosolek laupäeval, 29-mal ja pühapäeval, 30-mal septembril s. a. Tallinnas ära peetakse. Asja tähtsuse pärast on tungivalt soovida, et Teie nimetatud koosolekule tulemata ei jää.

Liikmeks ülesandmisi võtab juba nüüd vastu ja annab lähemaid teateid K. Konik Tallinnas, Suure Karja uul. nr. 15, k. 4.

Asutajad liikmed.

Laupäevase administratiivse koosoleku päevakord oli järgmine:

1. Avamiskõne . . . . . K. Konik.
2. Liikmete vastuvõtmine.
3. Koosoleku juhataja valimine.
4. Valimised põhjuskirja järele.
5. Töö jaotamine (komisjonid j. n. e.).
6. Seltsi ajakirja väljaandmise küsimus.
7. Mitmesugused läbirääkimised.

Kell ¼4 avas koosoleku K. K o n i k lühikese kõnega <sup>1)</sup>, milles ta meie rahva viimase aja kultuurilisi edusamme ja arstideseltsi asutamise raskusi kirjeldas.

Telegrammiga soovisid seltsile õnne:

Tartust: „Tööd, jõudu, edu Eesti arstideseltsi avamise puhul soovib Schulzenberg.“

Miitavist: „Собрание товарищей привѣтствуютъ Островъ, Танилась“.

Термеза: „Вдали отъ родины привѣтствуютъ дорогую, дружную семью врачъ Леппъ.“

Tartust: „Liikmeks ennast ülesandes soovin Eesti arstideseltsile õnne ja edu Paldrock.“

Vladivostokist: Põhja-Balti arstideseltsile soovin tervist, jõudu, pikka iga, ühtmeelt. Palun liikmeks võtta. Lohk.“

Kuresaarest: „Head edu, rutulist kasvamisest uuele seltsile, lõbusat ühemeelset koosolekut ametivendadele. Ainson.“

<sup>1)</sup> „Päevaleht“ 1912, nr. 229.

Tartust: „Eesti arstideseltsile avamise puhuks soovib õnne Fraternalitas Estica.“

Tartust: „Edu noorele arstide ühisusele. Vanemaid ametivendu tervitavad nooremad Eesti üliõpilaste Seltsis.“

Peale kokkutulnud liikmete, keda kõiki asutajateks liikmeteks otsustati lugeda, olid veel järgmised 15 ametivenda ennast liikmeks üles andnud: Eugen Ney, Aleksander Paldrock, Ernst Allik, A. Morel, Chr. Gross, Karl Reinhold, Mihkel Ostrov, Paul Tanilas, Hans Lohk, O. Lepp, Juhan Müllerson, J. Ainson, Heinrich Rosenthal, Anton Schulzenberg ja Karl Lind.

Nõnda oli siis seltsil kohe algul 44 liiget, kes laiali üle kodumaa kui ka Venemaa määratumul pinnal töötasid.

Pikemaid läbirääkimisi sünnitas „Tervise“ väljaandmise küsimus. Arutati põhjusi, mispärast „Tervis“ läks hingusele ja kuidas seda viga edaspidi ära hoida. „Tervis“ käis ainult „Postimehega“ kaasas, ta oli nõnda ühe voolu ja ühe poliitilise lehe piirkonnas, mis paljudele ei meeldinud.

Kaastöö oli juhuslik ja ainult üksikute, peasjalikult toimetaja õlul, seetõttu ka tööd enam-vähem ühelaadilised. Uus „Tervis“ peab laial alusel seisma, ta ei tohi ühegi poliitilise voolu mõju piirkonnas olla, teda peavad kõik ametivennad kaastööga toetama, ainult siis võib ta edeneda ja rahva hulgas pinda võita. Ta keel peab olema ühtlane ja ladus, rahvalik ja teaduslik ta sisu, kaunis ta välimus ja võimalikult odav ta hind.

„Tervise“ kohta võeti järgmine otsus vastu: „Selts annab iseseisvalt rahvaliku arstiteadusliku kuukirja „Tervis“ välja, mis suurema laialilagunemise pärast ka teiste lehtedega kaasa antakse. Teda võib ka otsekohe tellida.“

Kuulutusi arvati ainult toimkonna heakskiitmisel vastu võtta, et selle läbi reklaamiteadaandmisi eemale tõrjuda.

Puudutati ka seltsi teaduslikkude tööde väljaandmise küsimust. Selleks arvati sündsaks seltsi aastaraamatut välja andma hakata.

Seltsi esimeseks tegevusaastaks otsustati 1913. a. lugeda,

kuna 1912. aastast järele jäänud aeg kulub eeltöödeks. Seltsi tegevusaastat loetakse jaanuarist jaanuarini.

Puudutati seltsi sisemise elu küsimusi. Meie oleme ühe rahva liikmed, oleme võitlusväljal. Meil on vastastikku toetust tarvis nii vaimselt kui ka materjaalselt. Meie peame üksteisele lähenema ja abiks olema. On soovitatav noori ametivendi koha saamisel nii kodumaal kui ka väljaspool aidata, neile nõu ja jõuga abiks olles. Selleks oleks tarvis koha muretsemise bürood asutada.

Meie arstiteaduslik kirjandus on veel väike ja nõrk. Oskussõnad on väljatöötamata ja sellekohane kirjandus ei leia küllalt asjakohast hindamist. Arstiteaduse üliõpilased Tartus on oskussõnade väljatöötamisele ja sellekohase kirjanduse läbivaatamisele asunud. Nendel on juba palju tööd tehtud. Nendele peab abiks astuma ja seda head algatust toetama. Vanemate meeste juhatust on siin hädasti tarvis.

Otsustati keele- ja arvustuskomisjoni valida, kes eesti arstiteadusliku kirjanduse sõelumise alla võtab ja ühes üliõpilastega oskussõnade arendamisele asub.

Valimised. Kinnisel hääletamisel said eestseisuse liikmeteks: H. Koppel, K. Saral, K. Konik, A. Lüüs, F. Akel ja A. Lossmann. Kuna A. Kurrikoff, S. Talvik ja A. Olt jäid nende kandidaatideks.

*Per acclamationem* valiti kuukirja „Tervise“ toimkonda: H. Koppel, A. Lüüs, K. Konik, V. Reier, S. Talvik, K. Saral, A. Olt ja A. Lossmann; keele- ja arvustuskomisjoni valiti: J. Luiga, J. Rabison, A. Olt, F. Akel, ja V. Reier; revisjonikomisjoni: K. Lüüs, E. Soonets ja J. Rabison.

Koosolek lõppes kell 7.06 õhtul.

Õhtul kell 9 oli ametivennaline õhtusöök „Kuld Lõvis“, kuhu kõik kokkutulnud seltsiliikmed olid ilmunud, nende hulgas ka meie senior H. Rosenthal. Ülendatud meeolul, kõnede ja laulude kõlal veeres aeg imekiiresti ning hommik jõudis kätte enne kui keegi ta peale oleks teadnud mõelda. — Võrdluseks edaspidise ajaga olgu tähendatud, et see aineline lõbu, õhtusöök, maksis tol korral ainult kolm rubla isikult.

### Esimene teaduslik koosolek.

Pühapäeval, 30. septembril 1912 oli raekojas esimene seltsi teaduslik koosolek järgmise päevakorraga:

1. Dr. med. P. Hellati elulugu. — H. Koppel.
2. Rinnalaste surevus Tallinnas viimase 10. a. jooksul. — A. Lüüs.
3. Salvarsaniga ravitsemine. — K. Lüüs.
4. Siberikatk Eestimaal. — K. Saral.
5. Psoriasise ravitsemine. — A. Paldrock.
6. Rhinosklerom. — H. Koppel.
7. Kuupuhastused. — H. Leesment.
8. Radiumiga ravitsemine. — F. Akel.
9. Vaimuhaiguste seisukord Prangli saares. — J. Luiga.
10. Mitmesugused läbirääkimised.

Koos oli 27 liiget. Koosolek algas kell  $\frac{1}{4}1$  päeval. Koosoleku juhatajaks valiti H. Rosenthal, abiks — A. Lossmann.

A. Paldrock'i, F. Akel'i, H. Leesment'i ja K. Saral'i kõned langesid välja, kuna H. Koppel rinoskleromi asemel kõneles „Puuduliku kuulmise mõjust laste vaimlise edenemise peale“.

Peetud kõned olid huvitavad ja asjalikud. Nendest on H. Koppel'i ja A. Lüüsi omad „Tervises“ ilmunud.

Kõnede lõpul tähendas H. Koppel, et meie oma esimese proovi kõigiti rahuldavalt oleme läbi teinud. Meie keel on teaduslikul koosolekul küllalt painduv olnud ja mehed on oma mõtteid päris hästi avaldada võinud.

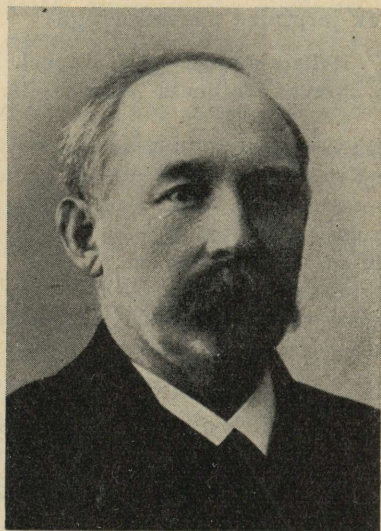
Kõik olid koosolekute hea kordaminekuga väga rahul. Ülendatud ja heas meeleolus lahkusid ametivennad vana auväärt raekoja ruumidest kell  $\frac{1}{2}9$  öhtul <sup>1)</sup>.

### III. Eestseisuse koosolekud.

Kohe peale avakoosolekut oli eestseisuse koosolek seal samas raekoja ruumides. Koos olid kõik eestseisuseliikmed.

<sup>1)</sup> Avamiskoosolekute kirjeldusi leidub ajalehtedes: „Päevaleht“ 1912, nr. 229 ja 230, „Tallinna Teataja“ 1912, nr. 225 ja 226, „Postimees“ 1912, nr. 228, 230—233, 237 ja 242.

## Põhja-Balti Arstideseltsi teestseisuse liikmed 1912—1918.



**Heinrich Koppel.**  
Esimees 1912—1918.



**Friedrich Akel.**  
Abiesimees 1912—1918.



**Aadu Lüüs.**  
I kirjaõimetaja 1912—1918.



**Karl Saral.**  
II kirjaõimetaja  
1912—1918.



**Konstantin Konik.**  
Laekahoidja 1912—1918.



**Artur Lossmann.**  
Raamatukoguhoidja  
1912—1914.



**Karl Sibul.**  
Raamatukoguhoidja  
1914—1916.



**Jaan Rabison.**  
Raamatukoguhoidja  
1916—1918.

Ametid jaotati järgmiselt: esimees H. Koppel, abi F. Akeel, esimene kirjatoimetaja A. Lüüs, teine kirjatoimetaja K. Saral, laekahoidja K. Konik ja raamatukoguhoidja A. Lossmann.

Need eestseisuseliikmed püsisid kõik oma kohtadel kuni 1918. a., ainult A. Lossmann'i asemele valiti 1914. a. K. Sibul ja 1916. a. J. Rabison.

Eestseisus hakkas päris agarasti tööle. Käidi koos ja peeti nõu seltsi ettevõtete kohta. Eestseisus luges omaks ülesandeks seltsi ümber võimalikult kõiki eesti arste koguda. Avakoosolekute kohta seati kokku lühike ülevaade ja saadeti nendele eesti ametivendadele, kes ei olnud veel seltsi liikmeks astunud, ühes järgmise üleskutsega:

*Austatud ametivend!*

*Siin juures saadame Teile Põhja-Balti arstideseltsi avamise koosolekute lühikese ülevaate ja praeguste seltsiliikmete nimekirja. Ühtlasi palume, et need ametivennad, kes veel mitte seltsiliikmed ei ole, ennast selleks üles annaksid.*

*Liikmeks ülesandmisi võtab K. Konik, Tallinnas, Jaani uul. 6, vastu. Tema kätte palume ka liikmeks maksu, 10 rbl. aastas, mida ka pooleaasta viisi maksta võib, saata. Esimeseks seltsi tegevuse aastaks loetakse 1913. a. ja 1912. a. makstud liikmeraha loetakse tuleva aasta arvesse.*

*Kõiki ametivendasid palutakse tungivald „Tervise“ kaastöölisteks astuda ja teda rikkalikult oma tööga toetada.*

*„Tervis“ hakkab jaanuaril 1913. ilmuma. Kaastöö ja kõik kuukirjasse puutuvad küsimused palume ka K. Koniku kätte saata. Põhja-Balti arstideseltsi eestseisuse nimel*

A. Lüüs.

Ka eraviisil kokku saades oli Põhja-Balti Arstideselts tihti kõneaineks. Räägiti ja peeti nõu avalikkude rahvakoosolekute pärast, soovitati neid mitmes kohas pidada, nii viisi rahvast seltsiga tutvustades kui ka populaarseid teadmisi meditsiini kohta rahva hulka kandes.

Kord oli ka Pärnu Noorsoo Kasvatuse Selts kirja saatnud ja soovi avaldanud oma peol arstide reast kõnelejaid kuulda saada. Tegelikult ei saadud aga kordagi nii kaugele, et rahva-koosolekuid oleks võidud pidada.

Palju arupidamist nõudis „Tervise“ käimapanemine ja ta toimetamine. Ei olnud pea ühtegi koosolekut, kus temast ei tulnud rääkida.

Muidu oli eestseisusel tegemist teaduslike kōnede toimepanemisega, niisama ka aastakoosolekute ettevalmistamise ja kokkukutsumistega. Üldse on nende aastate jooksul peetud 15 ametlikku eestseisuse koosolekut, mille kohta on protokollid olemas, ja nimelt 1912. a. — 5, 1913. a. — 3, 1914. a. — 3, 1915. a. — 2 ja 1916. a. — 2. ja 1917. a. — mitte ühtegi.

#### IV. Aastakoosolekud.

Aastakoosolekuid on peetud kolm — 1914., 1915. ja 1916. aastal. Nendest leidis ainult esimene täit ametivendade tähelepanemist ja elavat osavõtmist.

Esimesele aastakoosolekule oli 31 liiget kokku tulnud.

Esimees H. K o p p e l avas koosoleku, tervitades ja selle peale tähendades, et meie nüüd ühes koos ja ühisel jõul tööd võime teha, sest asutamise mured ja sünnitamise valud on möödas. H. K o p p e l valiti ka koosoleku juhatajaks.

Selle järel võtis kõige vanem seltsi liige H. R o s e n t h a l sõna ja soovis soojades sõnades H. K o p p e l'ile seltsi nimel ta 50. a. sünnipäeva puhul õnne. „Elagu kaua ja töötagu õnnelikult meie esimees meie rahva ja teaduse kasuks.“

Seltsi kirjatoimetaja A. L ü ü s andis lühikese ülevaate seltsi tegevuse kohta möödaläinud aastal. Selle järele oli seltsil 1. jaan. 1914. a. 59 liiget, nendest 14 loomaarsti ja 45 arsti. Loomaarstidest elavad 5 Tallinnas, 7 teistes kodumaa linnades ja maal, 2 Siberis. Arstidest elab 13 Tallinnas, 5 Tartus, 16 teistes kodumaa linnades ja maal, 9 Sise-Venemaal ja Siberis.

Pikemaid läbirääkimisi sünnitas „Tervise“ väljaandmine. Eesti Üliõpilaste Seltsi loodusteaduse-osakonna üliõpilased stud. med. H. N i g g o l'iga eesotsas on meie arstiteaduse oskussõnad kirjandusest välja valinud ja nendele veel ladina-

vene- ja saksakeelsed sellekohased sõnad juurde lisanud. Töö on trükivalmis. Iga sõna võib iga nelja keele peal kergesti üles leida. Töö on suur ja tähtis. Noored teadusejüngrid soovivad, et ta Arstideseltsi kirjastusel võiks ilmuda. Selts otsustas teda omal kulul 1000 eksemplaris trükkida.

Ametivend *Martinson* on seltsile kirja saatnud, kus ta soovib, et selts omalt poolt katsuks kaasa mõjuda, et Tallinna saaks emadele ja rinnalastele linna kulul nõuandmis-koht sisse seatud. Selles asjas on seltsiliige *A. Lüüs* linna-ametile oma kava sisse andnud, mispärast seda asja enam arutuse alla ei võeta.

*Dr. I. Brennsohn* Riias valmistab Eestimaa arstide biograafilist leksikoni. Ta palub seltsi poolt rahalist toetust ja ettetellimisi. Et selts on veel noor ja tema varanduslik jõud kehv, siis ei saa rahalist toetust anda, kuna ettetellimisi palju üles anti.

Kassahoidja *K. Konik* kandis kassaaaruande ette, mis trükitult seltsi liikmetele enne koosoleku algust välja jagati.

**Valimised.** Kõik eestseisuse ja komisjonide liikmed valiti tagasi peale *A. Lossmann*'i, kes eestseisuse liikme kandidaadiks jääb, kuna tema asemele eestseisusse *Karl Sibul* astus.

Koosoleku teaduslik osa algas õhtupoolel *H. Koppel*'i kõnega „Puuduliku kuulmise parandamise katsed ja abinõud“.

Põhjalikult ja asjatundlikult rääkis *S. Talvik* „Pidalitõvest Saaremaal“. Kõneleja on ise Saaremaal elanud, saare mitmel puhul pikuti ja laiuti läbi käinud, iga üksiku pidalitõbise üles otsinud ja läbi uurinud. Ta töö sellel alal ilmus „Tervises“<sup>1)</sup>.

**J. Olt** toob oma kõnes järgmisi mõtteid ette:

„Järjekindel aadresside ja kõnetundide teadaandmine vabade intelligentsete elukutsete esitajate poolt on publikumi kui ka intelligentide eneste seisukohast mitmeti väga soovitatav. Põhjusemõttelikk

<sup>1)</sup> *S. Talvik*: Pidalitõbi Saaremaal. „Tervis“ 1914., nr. 2, 3 ja 4.

igasuguse kuulutamise vastuolemist loeb kõneleja äraiganenud keskajaliseks seisukohaks, kus literaat niisama kui aristokraat igasugust vähegi ärimaiguga tegevust oma auga mittekokkukäivaks pidas. Puhas

# Põhja-Balti Arstideseltsi aastakoosolek

on Tallinnas

PÜHAPÄEWAL, 23. WEEBR. 1914. A.

„Estonia“ punafes saalis, kell 11 hommikul

===== PÄEWAKORD: =====

1. Koosoleku juhataja walimine
2. Aruanded ja eelarwed
3. Walimised
4. Seltsi korteri küsimus
5. Mitmefugufed läbirääkimised

## II.

H. Koppel: Puuduliku kuulmise parandamise  
kalfed ja abinõud

S. Talwik: Pidalitõbi Saaremaal

A. Oit: Intelligentselised elukutsed ja kuulutamine  
ajalehtedes

Tallinnas 1/II/14.

EESTSEJSUS

=====

W. Ehrenpreis'i trükk.

Põhja-Balti Arstideseltsi esimese aastakoosoleku kutsekaart.

eetilisest küljest ei leia kõneleja kuulutamise vastu iseenesest mitte takistusi, hoopis iseasi on muidugi, mil viisil kuulutada. Kõneleja soovib, et organiseeritud eesti intelligents mitte sõnalausemata selle

järele ei käiks, mis Peterburis või Riias heaks arvatakse, vaid seltskonnas valitsevaid vaateid iseseisvalt arvustades oma maitse ja vaadete kokkukõlas olevale seisukohale asuks. Eeskujuks selles asjas soovitab ta Rootsi ja Soome seltskonda ja ajalehti."

Läbirääkimised kõnede kohta olid elavad ja asjalikud. Koosolek lõppes kell  $\frac{1}{2}$ 9 õhtul.

Aastakoosolekut 1915. a. ei saada esimest korda kokku. Arstid on laiali, paljud sõjaväljal, teised jälle olude sunnil takistatud kokkutulemast. Ta peetakse teise kutse järel 5. aprillil Tallinnas, F. Akeli kliiniku ruumides S. Roosikrantsi uul. nr. 10. Päevakorras on ainult aruanded ja teised seltsi elusse puutuvad küsimused. Koos on ainult 9 liiget. Kassaaruanne 1914. a. kohta on ka veel seekord trükitult ilmunud. Selle järele seisavad seltsi sissetulekud ja väljaminekud 2285 r. 09 kop. tasakaalus. „Tervise“ sissetulekud 1680 r. 82 kop., väljaminekud 1475 r. 82 kop., sellega väike ülekaal kasu poole. Seltsi varandus on 969 r. 77 kop. kui võlad kätte saadakse ja „Tervise“ müümata eksemplarid arvesse võetakse, samuti ka ajakirjad ja raamatud.

Elarve seatakse 1781 r. 15 kop. peale kokku.

Peaosa koosoleku ajast võtab „Tervise“ väljaandmise küsimus oma alla. Ta on seltsi valulapseks saanud. Eestseisusse ja komisjonidesse valitakse kõik vanad liikmed tagasi.

1916. a. peakoosolek peeti niisama teise kutse järel 3. aprillil F. Akeli kliiniku ruumides. Koos oli 10 liiget; päevakorral seisid harilikud seltsi asjaajamise küsimused, nagu aruanded, valimised ja juba obligatooriliseks saanud „Tervise“ väljaandmise küsimus.

Aruanne ei olnud enam trükitud.

K. S i b u l'i asemele, kes sõjaväljal viibis, valiti eestseisusse J. R a b i s o n.

## V. Administratiivsed koosolekud.

Nende järele ei tuntud iseäralist tarvidust. Nende aset täitsid eestseisuse- ja aastakoosolekud. Eraldi on ainult üks niisugune koosolek 2. novembril 1913. a. peetud. Tema päevakorras seisis „Tervise“ üksikute numbrite hinna tõstmine ja

korteri küsimus. „Tervisest“ räägime teisal. Korteri küsimus tõusis juba seltsi esimestel elupäevadel päevakorrale. Oli tarvis ruume koosolekute jaoks. Seltsi liikme F. A k e l'i lahke loaga oli võimalik tema kliiniku ruumides koosolekuid pidada. Nii on ka kõik seltsi koosolekud, peale avamis- ja esimese aastakoosoleku, F. A k e l'i majas peetud. Kuid selts tahtis lugemistuba ja raamatukogu asutada. Selleks oli eri-

PÕHJA-BALTI ARSTIDESELT. СІМВОЛ :

**LIIKMEKAART**

Hra *A. Lüüs*

maksnud 19 *14* a. I p. a. *10* rbl. k.

19 *23* 1 II p. a. " "

*11* wastu võtnud: *K. K.*

Põhja-Balti Arstideseltsi liikmekaart.

ruume tarvis. Astuti Intelligentide Klubi eestseisusega läbi-rääkimistesse, pärastpoole ka kuukirja „Talu“ toimetusega. Asi hakkas sobima, kuid tuli Maailmasõda vahele ja paiskas mehed laiali. Asi katkes ja suikus, nagu teistestki seltsi ettevõtetest kriips tuli läbi tõmmata.

Ex bibl. univ. Tart.

#### VI. Teaduslikud koosolekud.

E s i m e n e teaduslik kõneõhtu oli 23. veebr. 1913. a. kell 9 õhtul. Päevakorral seisid kaks kõnet: F. A k e l „Raadio-teraapia“ ja A. O l t „Võerad kehad veiste seedimise orgaanides“.

Teine teaduslik kõneõhtu oli 29. juunil 1913.

Kõnelevad: K. Konik „Narkosis“, ja A. Olt „Intelligentsed elukutsed ja kuulutamine ajalehtedes“.

Kolmas teaduslik kõneõhtu peeti 17. aug. 1913. Päevakorral seisis A. Rammul'i kõne „Linnade tervishoiu korraldus“. A. Rammul rääkis Moskva linna tervishoiu korraldusest, kus tervishoiu asi kõige paremal järjel seisab. A. Rammul'i kõnel oli suur mõju Tallinna linna tervishoiu korraldamise peale. Ka Tallinnas asutati tervishoiubüroo, pandi kooliarstid ametisse, niisama ka tervishoiu-arstid.

Neljas kord tuldi teaduslikule koosolekule kokku 28. sept. 1913. Sel korral rääkis J. Rabison „Sarvloomade tiisikusehaiguse vastu võitlemine ja selle tervishoiuline tähtsus“.

Viiendal teaduslikul kõneõhtul 2. nov. 1913 rääkis J. Luiga „Vaimuhaigused Eestis ja Soomes“.

Kuues teaduslik kõneõhtu oli 29. märtsil 1914. Kõnelejad: H. Leesment „Sündimiste vähenemine, abordid ja preventiivilised abinõud“, ja E. Soonets „Plekiline soetõbi“.

Seitsmes teaduslik koosolek peeti 28. aprillil 1914. Kõnelejad K. Sibul „Semstvo-meditiin Venemaal“, ja Zimmermann „Meie karja uurimise meetod“.

Kahesksas ja sellega ka viimane teaduslik koosolek oli 2. juunil 1914. Referendid M. Tõnisson ja J. Luiga: „Karskuse päevad ja karskuse asutused“.

Teaduslikke koosolekuid peeti 1913. a. 5 ja 1914. a. 3. Kui nendele avamise teaduslikku koosolekut ja esimesel aastakoosolekul 1914. a. peetud teaduslikku koosolekut juurde lisada, siis on selts 10 teaduslikku koosolekut pidanud.

Kõneõhtute kohta maksis järgmine määrus: „Igal poolaastal tuleb kolm kõneõhtut ära pidada; iga õhtu jaoks määratakse tähestiku järele kolm kõnelejat, nendest üks loomaarst. Igal Tallinnas asuval seltsiliikmel on kohustus aastaks üks kõne pidada, välja arvatud „emeritus Rosenthal“ ja teiseks eestseisus on kohustatud seltsi häälekandjas „Tervises“ seltsi koosolekutest teatama, nõndasama ka nende kohta lühikest kirjeldust tooma.“

Kõnesid on peetud 20. Neist on pidanud H. Koppel 3, J. Luiga ja A. Oltkumbki 2, A. Lüüs, F. Akel, K. Saral, K. Lüüs, S. Talvik, K. Konik, A. Rammul, J. Rabison, H. Leesment, E. Soonets, K. Sibul E. Zimmermann ja M. Tõnisson igaüks ühe.

::: *Põhja-Balti arstideselts* :::

---

*Teaduslik koosolek*

*laupäeval, 29-mal juunil 1913. aastal kell 9 õhtul  
F. Akeli kliniku ruumides S. Roosikrantsi uul. 10.*

*Päevakord:*

*A. Konik: Narkosis.*

*A. Olt: Intelligentlised elukutsed ja kuulutamine  
ajalehtedes.*

*Talinnas, mail 1913.*

*Eestseisus.*

Põhja-Balti Arstideseltsi teise teadusliku koosoleku kutsekaart.

Sellekujulised olid ka järgmiste teaduslike koosolekute kutsekaardid.

Kõnedest on pooled referaadid, kuna pooled uusi, enam-vähem iseseisvalt aineid käsitlevad.

Koosolekutest võeti alati elavalt osa. Kõik Tallinna ametivennad olid harilikult koos, vahel ka mõni väljastpoolt Tallinna. Läbirääkimised olid elavad, huvitavad ja asjalikud. Nad kestsid ikka poole ööni.

## VII. Komisjonid.

Seltsi juurde asutati kohe avamise koosolekul kaks komisjoni: „Tervise“ toimkond ja keele- ja arvustuskomisjon.

„Tervise“ toimkond pidas algusel kaks korda ühes eest-

seisusega nõu „Tervise“ väljaandmise asjus. Pärastpoole ajas „Tervise“ asju ainuüksi seltsi eestseisus ja lõpuks toimetab teda oma heaksarvamise järele vastutav toimetaja K. K o n i k.

Keele- ja arvustuskomisjon on ka ainult ühe koosoleku pidanud. See oli „Eesti arstiteaduslise sõnastiku“ läbivaatamiseks kokku kutsutud. Muud ei ole ta suutnud teha.

### VIII. „Tervis“.

Kaks kordapidas seltsi eestseisus ühes „Tervise“ toimkonnaga koosolekut „Tervise“ väljaandmise pärast.

Esimesel koosolekul 14. okt. 1912 pani K. K o n i k järgmise eelarve ette:

„Ladu 16 rbl. Esimese tuhanda trükk 2 rbl., heftimine 1 rbl., kaante trükk 4 rbl., heft 1 rbl., paber 5 rbl., kaante paber 1.50 rbl. Kokku 30.50 rbl.

Esimene tuhat kokku 30 r., 4 järgmist tuhat maksavad (8.50×4), kaastöö 20 r., klišeed 5, aadressid 1.50, ekspeditsioon 1 r., ja mitmesugused kulud 15 rbl; üks number 5000 eksemplaaris 106 r., 75 kop., ümarguselt 110 r. ehk  $110 \times 12 = 1320$  rubla aastas. Nii maksaks üks eksemplar aastas  $26\frac{1}{2}$  kop.“

Selle eelarve järele arvatakse „Tervist“ võida müügile anda järgmiste hindadega: postiga aastas 75 kop., postita 60 kop.; lehtedele kaasandeks 35 kop., numbri hind 5 kop.

Kuulutuste eest „Tervises“ otsustatakse võtta: terve lehekülg 15 r.,  $\frac{1}{2}$ —8 r.,  $\frac{1}{4}$ —4.50 kop. ja  $\frac{1}{8}$  lehekülge 2.50 kop. Esimese lehekülje peale ei lubata kuulutus trükkida.

Lehe tegelikkudeks toimetajateks saavad H. K o p p e l, K. K o n i k, ja K. S a r a l, kuna vastutavaks toimetajaks jääb K. K o n i k.

„Tervist“ mõeldakse välja anda järgmise programmiga, mis pannakse kubermanguvalitsusele kinnituseks ette:

1. Algpäralised tööd meditsiini, veterinarial ja looduseteaduse alalt.
2. Ümberpanekud võerakeelsest kirjandusest nendesama teaduste aladelt.
3. Ühiselu küsimused, mis nimetatud teaduste kohta puutuvad.
4. Arstide, loomaarstide ja looduseteadlaste, kui ka nende isikute elulood ja nekroloogid, kes oma tegevusega ühiselu meditsiini ehk tervishoiu väljal tähelepanemist äratavad.

5. Küsimused, mis arstide seisust puudutavad.
6. Arstideseltside ja teiste õpetatud seltside aruanded, niisama kõik aruanded, mis meditsiini ja veterinaria küsimusi käsitlevad.
7. Kirjavahetus, küsimused ja vastused ja kirjad toimetusele.
8. Kroonika ja lühikesed teated meditsiini, veterinaria ja looduseteaduse põllult.
9. Arvustused nende teaduste piirkonnast ja bibliografia.
10. Joonistused.
11. Kaasanded.
12. Kuulutused, mis nendesse teadustesse ja nende esitajatesse puutuvad.“

„Tervis“ ilmub üks kord kuus, 16 harilikku lehekülge paks.

Mõnesuguste nõudmiste ja seletuste järele leidis see programm kinnitust.

„Tervise“ välimuse peale soovitakse rõhku panna. Ta olgu korralik ja kena, keeleliselt laitmatu. Keeleliseks läbivaatajaks otsustatakse Joh. V. V e s k i't paluda.

Soovitakse, et „Tervises“ igaüks oma täie nime all kirjutaks, kuna igasugused tiitlid võiksid ära jääda.

Juba esimesel „Tervise“ ilmumise aastal tuleb nähtavale, et seda nii laiali laotada ei saa. Üksiku numbri hind on liiga odav, kaupmehed ei taha neid müüa, sest nad saavad väikesed protsendid. Selts on sunnitud järgmiseks 1914. aastaks tema numbrihinda 5 kop. pealt 10 peale tõstma.

Juba esimesel aastakoosolekul tulid kaebused kuuldavale, et „Tervis“ veel ei ole jõudnud rahva hulkadesse tungida, et temast vähe teatakse ja tema järele vähe tarvidust tuntakse. Ka kaastööd teevad ainult üksikud seltsiliikmed, kuna suurem hulk pealtvaatajate osa etendab. Mõned soovivad koguni sunduslikuks teha, et iga seltsiliige vähemalt üks kord aastas „Tervises“ kirjutaks.

„Tervist ennast soovitakse joonistuste ja piltide toomise läbi elavamaks ja mitmekesisemaks teha, teda rohkem tutvustada ja tema üle kirjutada ajalehtedes.

1913. a. andsid „Tervist“ kaasa: „Päevaleht“ 1600 eks., „T. Teataja“ 500, „Postimees“ 800, „Meie Aastasada“ 225,

„Käsitööleht“ 225 ja „Viljandi Teataja“ 225, „Sakala“ 150, „Meie Kodumaa“ 150, „Hääl“ 100, „Saaremaa“ 50 eks.

Toimetajale määratakse 1914. a. eest palgaks 200 rubla, kuna 1913. a. eest tagant järele 10 rubla numbri pealt maksakse.

1913. a. trükiti „Tervist“ 5000 eks., 1914. a. otsustatakse teda 6000 eks. trükkida.

Ka Läti arstideselts Riias hakkavat arstiteaduslikku ter-  
vishoiu lehte meie „Tervise“ eeskujul välja andma, teda päeva-  
lehtedele kaasa andes.

1915. aastal läheb „Tervise“ väljaandmine väga raskeks. Ka tellijate arv on kahanemas: 1913. a. 3500 tellijat, 1914. a. 2300 ja 1915. a. on see arv veel vähem. Otsustatakse lehe hinda tellijatele 1 rubla ja ajalehtede kaudu 75 kop. peale tõsta. Kaastööd tuleb väga vähe. Korralikult ilmub 1915. a. ainult kolm numbrit. Suure vaevaga antakse ka neljas number välja ja sinna trükitakse peale nr. 4—12.

Neid raskusi nähes ja tundes, mis 1915. a. „Tervise“ väljaandmisega olid ühendatud, ei võinud enam selle peale mõtel-  
dagi, et „Tervis“ 1916. a. veel oleks võinud korralikult ilmuda. Sellepärast otsustas ka eestseisus 10. detsembril 1915. a. „Tervist“ 1916. a. mitte enam iga kuu välja anda ega ka enam tel-  
limisi vastu võtta, vaid selle järele, kuidas materjali koguneb, üksikuid numbreid välja anda ja müügile saata.

1916. a. ilmus „Tervist“ ainult üks number. Temale on peale trükitud nr. 1—3.

Nii jäi „Tervis“ 1916. a. seisma. Seda korda elas „Tervis“ ligi neli aastat (1913—1916). Suure huvi ja armastusega asuti tööle. Sõja algusega tulid raskused. Mitmed kaastöölised võeti sõjaväeteenistusse; peatöötajad jäid siiski kodumaale, kuid nad uppusid aga oma kutsetöös ning kaastööle „Tervise“ tarvis ei jätkunud neil enam aega. Palju aega ja jõudu „Tervise“ väljaandmiseks kulutas tema toimetaja K. K o n i k. Ta oli esimestel aastatel „Tervise“ õhutaja hing. Pärast, kui teistelt tuli vähe kaastööd, hakkas ka tema energia raugema.

Kui heita pilku „Tervise“ sisule, siis peab tunnustama, et ta oli kõigiti aja- ja asjakohane. Tema kaastöolisteks olid asjatundjad omal alal. Temas ilmus artikleid 22 autorilt. Kõige enam on kirjutanud A. Lüüs, K. Konik, K. Saral, H. Koppel, E. Soonets ja F. Akel, vähem — S. Talvik, Al. Trakmann, V. Reier, A. Paldrock, K. Sibul, J. Luiga, A. Olt, K. Lüüs, M. Treumann, J. Rabison, J. Zimmermann, H. Rütman, K. Schlossmann, V. Oja, H. v. Winkler ja M. Tõnisson.

Enne Põhja-Balti Arstideseltsi poolt väljaandmist „Tervis“ ilmus dr. med. H. Koppel'i toimetusel Tartus 1903.—1909. a.

Kui nende mõlema sisu võrrelda, siis peab küll esimest „Tervist“ paremaks pidama. Seal on tööd suuremad, täielikumad ning jäädavama väärtusega. Siin on enam päevaküsimusi ja jooksvat elu käsitlevaid artikleid. Jäädavama tähtsusega tohiks olla H. Koppel'i tööd, siis E. Soonets'i artiklid tiisikusest, A. Lüüs'i omad rinnalaste toitmisest ja S. Talvik'u töö pidalitõvest Saaremaal.

Kas jääb siis nüüd „Tervis“ igavesti hingama? Selle peale vastame kindlasti — ei. Kolmas ülestõusmine peab temale ka jäädav ülestõusmine olema <sup>1)</sup>).

### IX. Seltsi kirjastus.

Põhja-Balti Arstideseltsi kirjastusel ilmus:

1. Ajakiri „Tervis“ 1913 nr. 1—12, 1914 nr. 1—12, 1915 nr. 1, 2, 3 ja 4—12, 1916 nr. 1—3. „Tervis“ trükiti Tallinnas J. ja A. Paalmani trükikojas.

2. Heinrich Niggol: Eesti Arstiteadusline Sõnastik. Eesti Üliõpilaste Seltsi Loodusteaduse osakonna toimetus. Tartus 1914. E. K. Ü. „Postimehe“ trükk.

3. Dr. A. Lüüs: Rinnalaste toitmine. Kuue pildiga. Tallinnas 1915. J. ja A. Paalmani trükk <sup>2)</sup>).

<sup>1)</sup> Need sõnad on augustis 1918. a. kirjutatud.

<sup>2)</sup> Viimane töö ilmus küll seltsi nime all, kuid autori omal kulul.

## X. Raamatukogu.

Seltsi raamatukogu aluseks said dr. med. Peeter Hellat'i<sup>1)</sup> arstiteaduslikud raamatud. P. Hellat'i raamatukogu lagunes peale ta surma mitmeks osaks. Üldise sisuga raamatud päris Eesti arstide- ja kunstnikkudekodu, mida Hellat'i talusse pidi asutatama. Kurgu-, nina- ja kõrvahai- guste kohta kuuluvad raamatud oli kadunu Peterburi selle- kohasele arstideseltsile kinkinud, mille asutaja ja esimees ta omal ajal oli. Osa Hellat'i arstiteaduslikest raamatuist päris ta vennatütar prl. stud. med. Hellat. Põhja-Balti Arstideselts päris 315 numbrit 1048 eksemplaris. Nendest võib 188 raamatuks lugeda, kuna 127 on brošüürid.

Kõige kallimad ja väärtuslikumad on meile muidugi Hellat'i omad erialalised tööd, mida on 29 numbrit 654 eksemplaris. Nad on äratrükid välismaa teaduslikest aja- ja kuukirjadest, vene, saksa ja prantsuse keeles. Nad käsitlevad P. Hellat'i eriteadust — kurgu-, nina- ja kõrvahai- gusi. Kaunike kogu on pidalitõve kirjandust, nii meie kodu- maa kui ka teiste maade kohta, suuremalt jaolt inglise keeles. Ka kirurgia on võrdlemisi hästi esitatud.

P. Hellat oli üks tulisemaid eesti arstideseltsi asuta- mise mõtte õhutajaid. Ise ei saanud ta seda seltsi näha, kuid tema raamatud jäävad seltsis raamatukogu aluseks. Kosugu ja sirgugu sellel kindlal alusel tugev ja võistluseküp ar- stidepõlv!

Oma testamendi järgi oli kadunu ka oma arstiriistad Põhja-Balti Arstideseltsile pärandanud. Neid otsustati müüa ja raha P. Hellat'i soovide ja mõtete kohaselt tarvitada. Asja korraldamine jäeti dr. A. Lossman'n'i hooleks Peter- buris.

Selts ise ei suutnud kuigi palju oma raamatukogu suu- rendada. Telliti ainult mõned aastakäigud kuukirju, ees- kätt „Tervise“ toimetuse jaoks. Need on:

1. Общественный врачъ.
2. Вѣстникъ обществ. гигиены, судебной медицины и санитарии.

<sup>1)</sup> A. Lüüs: Aruanded. Tervis 1913, nr. 10, lk. 157.

3. Журналъ Русскаго Общества охраненія народнаго здоровья.
  4. Ветеринарный Врачъ.
  5. St. Petersburger Med. Wochenschrift.
  6. Centralblatt für allgemeine Gesundheitspflege.
  7. Zeitschrift für sociale Medicin und Hygiene.
  8. Terveidenhoito Lehti 1914.
- Need kuukirjad käisid 1913. a. ja osalt ka 1914. a.

Peale selle on stud. med. H. N i g g o l kinkinud seltsi raamatukogule oma töö „Объ одной особенности грудной кѣтки у эстонцевъ“.

### XI. Kirjakogu.

Seltsi esimesel aastal on ka kirjavahetus õige elav olnud. Saadetud on 157 kirja, järgmistel aastatel märksa vähem; üldse kuni 1. jaan. 1918 on välja läinud 195 kirja.

Kirjakogus on 58 numbrit. Need on seltsile saadetud kirjad, kaardid, telegrammid, ametlikud paberid, seltsi aruanded jne.

### XII. Minevik ja tulevik.

Põhja-Balti Arstideseltsi tegevus 1912.—1918. a. ei olnud suur ega tagajärjerikas. Selleks oli aeg liiga lühike ning liiga tõsine. Ainult 1½ aastat sai ta korralikult töötada. Selle aja jooksul peeti 10 teaduslikku koosolekut 20 kõnega, mis annab tunnistust heast algusest. „Tervis“ pandi uuesti käima ja anti korralikult kolme aasta jooksul välja; siis tulid takistused „Tervisele“ ja ka üldisele elule.

Seltsi liikmete arv tõusis alatasa. Oma tööd algas selts 44 liikmega. 1. jaan. 1915 oli neid 67, nendest 20 sõjaväljal.

Maailmasõda purustas vana Euroopa ja valmistas uuele maad. Ka meie Põhja-Balti on endises mõttes surnud, nagu ka Vana-Eesti, ennesõjaaegne ja ennerevolutsiooniaegne Eesti on surnud. Põhja-Balti Arstideseltsi asemele tõusevad uued eesti arstideseltsid, esiteks Tallinnas ja Tartus, hiljemini ka maakondades.

#### Lisa I: Kokkupuutumised Eesti enamlaste võimudega.

Tallinnas olevate Põhja-Balti Arstideseltsi liikmete koosolek 17. veebr. 1918 dr. F. A k e l'i majas S. Roosikrantsi uul. nr. 10. Koosolek algab kell ½1 päeva. Juhatajaks vali-

take A. Lüüs, kirjatoimetajaks K. Pedusaar. Koos on: Saral, Luiga, Multer, Saaberg, Laipman, Vilken, Hansson, Lübeck, Liik, Püüman, K. Lüüs, A. Lüüs, Rabison, Ostrov, Leesment, Soonets, Akel, Sibul, Masing, Keerd, Mahlstein, Rütman, Jervan, Konik, Olt ja K. Pedusaar.

Juhataja avab koosoleku seletades, et vaja on seisukohta võtta ühe paberi kohta, mis on seltsile tulnud. Ta käib järgmiselt:

*Eesti Tööraha ja Sõjaväelaste*

*Nõukogu*

*Täidesaatev Komitee.*

*Tallinn, Toompea loss.*

*Nr. 1168. 15. II. 1918. Sekretariat.*

*Eesti Arstide Seltsi eestseisusele*

*Tallinnas, Roosikrantsi uul. 10*

*Dr. med. Akeli majas.*

*E. T. ja S. N. Täidesaatev Komitee pöörab Eesti-  
maa Arstide S'i eestseisuse poole ettepanekuga, et  
Eesti Arstide S. omalt poolt Eesti Täidesaatva Komitee  
tervishoiu toimekonna juhatajaks kohast kandidati  
ette paneks, tingimiseks tehes, et ette pandud kandidati  
valmis on Nõukogude valitsusega käsikäes töötama.*

*Esimehe eest*

*Sekretär:*

Enne kirja arutlusele võtmist K. Konik seletab oma vangistamise lugu, kuna E. Soonets annab aru oma käigust eeluurimisvangimajas viibivate Pärnu tegelaste ja kahe aadlimehe tervise ja nende kongide sanitaarolude üle. A. Lüüs juhib koosolijate tähelepanu nende juhtumite ajaloolikule tähtsusele ja paneb ette kohustada mõlemaid referente oma seletusi kirjalikult sisse andma. Koosolek ühineb selle ettepanekuga.

Ühenduses teiste vangistamistega on ka arste areteeritud. Selle kohta annab K. Konik Tallinna ja Eestimaa Arstide Liidu otsused teada, nimelt: 1) kõik arstid, kes on kinni, on vaja vabaks lasta; 2) dr. Wistinghausen'i perekonna

vabaks laskmise heaks sammusid astuda; 3) on valitud 6 arsti kontsentratsioonilaagrites olevate areteeritud isikute tervise-seisukorra järelevaatamiseks; 4) haigemaja sisse seada väljastpoolt Tallinnasse toodud haigetele-vangistatutele, kuna neid haigeid, kes Tallinnas elavad, lasta kodu ravida; 5) on tarvis vangimaja-patronaat asutada.

Asutakse sissetulnud kirja arutamisele. Peale pikemaid mõttevahetusi jõutakse otsusele, et ehk küll paber on Eesti Arstide Seltsile saadetud, siiski peaks Tallinna ja Eestimaa Arstide Liiduga käsikäes käima ning katsuma Eestimaa looma-arstide toimkonna eeskujul kolleegiumi luua, mis autonoomselt ja apoliitiliselt asju ajaks. Valitakse 20 häälega kahe vastuolekul F. A k e l ja A. L ü ü s, kes lähevad Nõukogu asemikkudele asju seletama. Juhtnööriks antakse neile: meie töötame autonoomsel, apoliitilisel ja rahvaesituse valitsuse alusel.

A. L ü ü s juhib tähelepanu epideemia hädaohule, mis on Peterburi poolt tulemas, kus tähniline soetõbi võtab enam ja enam maad. Nüüdsel ajal on iseäranis raske haiguste vastu võidelda, sest maalt on raske teateid saada: posti ei ole, ajalehti ka mitte, maa on arstidest lage jne. „Aga selle peale vaatamata ei tohi käsi rüppes pidada,“ ütleb J. M a s i n g ning soovib korraldust luua, mis on autonoomne ja teha, mis võimalik. Võib-olla, et nüüdne seisukord ei ole sugugi igavene, sellepärast peab ikkagi tööd tegema, — epideemiad on tulemas, nende vastu peab võitlema (K. L ü ü s). J. L u i g a soovib sanitaararstide nõukogu maal ja linnas organiseerida või neid ka ülemaaliselt organiseerida. „Töölises“ 1918, nr. 25 ilmus eesti arste riivav artikkel „Oh neid ärdameelseid!“ 18 häälega 3 vastuseismisel otsustati seletus „Töölises“ trükkida.

H. L e e s m e n t teatab, et nende päevade sees kaotatakse kroonulaatsarettide tegevus. A. L ü ü s soovib Tallinna sõjaväehospidali umbes 550 voodiga linnale külgehakkavate haiguste jaoks üle võtta. Koosolek lõppes kell 3.20.

Dr. E. S o o n e t s'i seletus:

„16. (3.) veebr. 1918 kutsuti mind eeluurimise vangimajasse S.

Tartu maanteel (nõnda nimetatud „Tschernägini“ vangimaja) haigele arstiabi andma. Kutsuja oli advokadi proua Kuusner Pärnust, kes mulle jutustas, tema mees olla kopsuhaige, — ja mind ühtlasi palus selleks sammusi astuda, et haige parematesse tervishoiulistes oludesse saaks üle viidud. Tema mees olla eila mitme teise Pärnu haritlasega Tallinna toodud ja ülemal nimetatud vangimajasse mahutatud.

Hea õnne peale sõitsin siis pr. Kuusneriga vangimajasse, sest ei võinud ju teada, kas punased võimud mind haige juure lasevad. Vangimaja ülemus oli aga õige vastutulelik ja oli mul ainult tarvis ennast kui arsti legitimeerida, et kohe haige juure peaseda.

Leidsin siis hra Hugo Kuusneri, 30 a. vana, tõesti kopsuhaige olevat (Infiltratio et catarrhus lobi superioris pulmonis sinistri). Ühes kambris hra Kuusneriga asusid veel 5 pärnulast, nimelt: Advokat Johann Leesment 47 a. vana, laevakapten August Klein 52 a. vana, Reinhold Lipp 72 a. vana, Tõnu Kentel 60 a. vana ja August Hanschmidt umbes 25—28 a. v. Neist leidsin veel Leesmenti haige olevat, nimelt kollatõbes, — vist halva toitmise tagajärjel ja Hanschmidti angiinas.

Vangid olid kuuekesi väikeses kongis, olid sunnitud mustade, koristamata lavade peal magama. Põrand oli koristamata, õhk halb. Olin Pärnu mehed järele vaadanud, pärisin vangimaja ülemalt, kas vangide hulgas vahest veel mõnda haiget ei leidu, kes arstiabi tarvitas. Näidati mulle siis veel Eestimaa mõisnikkude peameest Eduard Dellingshauseni, 55 a. vana, keda suures, külmas kambris kinni peeti (üksinda) ja kes selle tõttu reumatiliste valude üle liigetes kaebas. Tuba oli ka tõeste külm, arvatavaste ei olnud t<sup>o</sup> seal üle 7—8<sup>o</sup> R. Ahi oli kütmata, doppeltaknad puudusid.

Teises kongis istus Klaus v. Nottbeck, kes seedimise korra-  
tuste üle kaebas. Sellega lõppes mu esimene ringkäik vangide ruu-  
mis ja selle järele asusin vangimaja kantseleis kirjaliku akti kokku-  
seadmisele, milles Kuusneri ja Leesmenti viibimata üleviimist pare-  
matesse tervishoiulistes oludesse nõudsin (kas vabastamist ehk  
üleviimist korralikusse haigemajasse), Dellingshauseni soojemat  
ruumi; teistele võimalust korralikult toitu saada jne.

Vangisi toideti kroonu toiduga, kodust toitu tuua lubati ainult  
2 korda nädalas. Minu akti tagajärg oli, et Leesment ja Kuusner  
vabaks lasti, viimane õige ruttu, esimene mõni päev hiljem. Ka  
mõlemad vanad mehed Lipp ja Kentel said peagi vabaks.

Ülevalnimetatud kuupäeva õhtul oli Tallinna ja Eestimaa ar-  
stide liidu erakorraline peakoosolek, kus päevaküsimusi harutati, pea-

asjalikult arstiabi andmist enamlaste poolt suurel arvul vangistatud kodanikkudele. Arstiabi andmist korraldati niiviisi, et liidu poolt üksikuid arstisi valiti ja neid kohustati vangimajades käima ja haigetele võimalust mööda nende saatust kergitada katsuda. Et mul juba „Tschernägini“ vangimaja tuttav oli, anti see minu hooleks.

Sain siis arstide liidu eestseisuselt kirjaliku volituse ja sellega peasesin igakord takistamata vangide juure. Viimase käigu vangimajasse tegin 24. (11.) veebruaril, aga leidsin seekord „puuri“ juba tühja olevat: vangid olid 23. II õhtul teadmata kuhu ära saadetud.“

## Lisa II: Kokkupuutumised okupatsiooni võimudega.

Kohe peale Saksa sõjaväe Tallinna tulekut keelati kõik koosolekud ja nõuti seltsi põhikirjade esitamist kahes eksemplaris linnakomendatuurile. Esiti taheti põhikirju saksa keeles, kuid varsti võeti neid ka eesti keeles vastu.

Mõne aja järel läksid seltsi asjad linnavalitsuse kätte, kes siis uuesti nõudis põhikirjade ja eestseisuse- ja seltsiliikmete nimestiku sisseandmist. Seda kõike ainult saksa keeles, misjuures põhikirja saksakeelne überpanek pidi olema notari poolt kinnitatud. Isegi eestseisuse koosolekut ei tohtud ilma loata pidada. Põhja-Balti Arstideselts pidas oma aastakoosoleku 7. juulil 1917 kell 12 päeva Eesti Arstide Erakliiniku ruumides Tallinnas Vana turu kaelas nr. 3. Selle jaoks saadi järgmine luba:

*Der Stadthauptmann*

*Reval.*

*Tgb. nr. 166-d*

*Reval, den 28. Juni 1918.*

*Herrn*

*Dr. A. Lüüs.*

*Hier.*

*Die Jahresversammlung des Nord-Baltischen Aerzte-Vereins am 7. Juli d. J. um 12 Uhr mittags und die Vorstandssitzung am selben Tage um 11 Uhr vormittags in der Privatklinik der estnischen Aerzte werden genehmigt.*

*Schmidt*

*Hauptmann d. K.*

### Lisa III: Põhja-Balti Arstideseltsi liikmete nimekiri.

Seltsi asutamise päevast 29. sept. 1912. a. kuni 7. juul. 1918. a. on seltsi järgmised liikmed vastu võetud. Aasta arv nime järel tähendab millal seltsi astunud. Kokku 106 liiget.

Ainson, Johan vet. 1912	† Männik, Jaan 1914
Akel, Friedrich 1912	Masing, Jaan 1912
† Allik, Ernst vet. 1912	Martinson, Aleksander 1912
Bernakoff, Rudolf 1918	† Martinson, vet. 1913
† Elken, Rudolf 1918	Meister, Georg 1918
Gross, Christian 1912	† Mikk, vet. 1913
Grünvald, Gustav vet. 1918	Miländer, Jaan 1912
Hansson, Jaan 1918	Morel, Adam vet. 1912
Jervan, Martin 1918	Müllerson, Juhan 1912
Jüriado, Karl 1918	Multer, Heinrich 1918
Kangro, Georg 1918	Naaris, Peeter 1913
Keerd, Alfred 1918	† Neggo, Gundemar 1918
† Keerig, Jüri vet. 1913	Ney, Eugen 1912
† Koger, August 1913	† Niggol, Heinrich 1918
Koppel, Heinrich 1912	Niggol, Karl 1918
† Konik, Konstantin 1912	Oja, Värdi 1912
† Kotkas, Albert vet. 1912	Olt, August vet. 1912
Kukk, Jaan 1914	Ostrov, Mihkel 1912
Kurrikoff, Adolf 1912	Ottas, Juhan 1918
† Kurruk, David vet. 1913	Paldrock, Aleksander, 1912
Kroll, Gustav 1918	† Pallop, Oskar 1912
Kruse, 1913	Pedusaar, Konstantin 1913
† Laipman, A. 1918	Pedusaar, Paul 1914
Leesment, Hans 1912	Perli, Harald 1918
Lepp, Felix 1918	† Peterson, Tõnis 1918
Lepp, O. 1912	Piiskop, Jaan 1913
Liik, Oskar 1918	Pikat, Ferdinand 1918
Lind, Karl vet. 1912	Pobol, August 1918
Lohk, Hans 1912	Püüman, Mait 1918
† Loorberg, Johann 1912	Rabison, Jaan vet. 1912
Lossmann, Artur 1912	Rammul, Aleksander 1913
† Luiga, Juhan 1912	Raudsepp, vet. 1914
Lukk, Eduard 1918	† Rätsepp, Burchard 1918
Lübeck, Adalbert 1914	Reier, Viktor 1912
Lüüs, Aadu 1912	Reimann, Gustav 1918
† Lüüs, Karl 1912	† Reinhold, Karl 1913
Mahlstein, Lüdida 1918	† Reinik, Aleksander 1918
Mälton, Johannes 1913	Ronimois, Anna 1918

† Rosenthal, Heinrich 1912	Tanilas, Paul 1912
Rütman, Harry 1918	Thar, Raimund 1912
Ruubel, Jaak 1914	† Tõnisson, Martin 1914
Saaberg, Ernst 1918	Toomingas, Karl 1918
Saral, Karl vet. 1912	† Treumann, Juhan 1918
Schlossmann, Karl 1912	† Treumann, Madis vet. 1912
Schulzenberg, Anton 1912	Uudelt, Jaan 1913
Sibul, Karl 1912	Uustalu, Hans 1918
Silbermann, Hans 1912	Waddi, Woldemar 1918
Sõber, Hans 1918	Vahtrik, Bruno 1918
Soonets, Eduard 1912	Valdes, Albert 1918
† Soosaar, Tõnis 1912	Valtok, Hermann 1913
† Talvik, Siegfried 1912	† Vilken, Alfred 1918
Tamberg, Aleksander 1913	Vöhrmann, Jaan 1912
Tamberg, Robert 1914	Zimmermann, Juhan vet. 1912

### Résumé français.

#### AADU LÜÜS: La première société des médecins estoniens.

La première société des médecins estoniens — la Société des médecins de la région baltique septentrionale, (Põhja-Balti Arstideselts) — fut fondée à Tallinn en 1912. L'administration provinciale de l'Estonie à cette époque repoussa par trois fois la demande d'enregistrement de la société et ce ne fut que la quatrième fois que la société fut enregistrée sous le nom de la Société des médecins de la région baltique septentrionale. La société était commune aux médecins et aux vétérinaires.

Les travaux préliminaires pour la fondation de la société furent l'objet des soins particuliers du docteur H. Koppel à Tartu et du docteur P. Hellat à St. Pétersbourg.

La société eut sa séance d'ouverture le 29 septembre 1912 dans la salle de l'Hôtel de Ville de Tallinn. Dans cette première séance on élut le bureau composé comme suit: H. Koppel président, F. Akel vice-président, A. Lüüs premier secrétaire, K. Saral deuxième secrétaire, K. Konik trésorier et A. Lossmann bibliothécaire.

Dans la même séance on décida de commencer la publication d'une revue médicale populaire „Tervis“, qui parut de 1913 à 1916 comme organe rédigé par la société.

Le 30 septembre 1912 eut lieu une séance scientifique où furent présentés les exposés suivants:

H. Koppel, La vie et l'oeuvre du dr. P. Hellat;

A. Lüüs, La mortalité des nourrissons à Tallinn au cours de la dernière décade;

K. L ü ü s, Le traitement au salvarsan;

H. K o p p e l, L'influence de l'ouïe défectueuse sur le développement intellectuel des enfants;

J. L u i g a, La situation des aliénés sur l'île de Prangli.

La société commença son activité avec 44 membres. En 1918 elle comptait 106 membres, dont jusqu' à ce jour (le 10 octobre 1937) 28 sont déjà morts.

La société travailla six ans de 1912 à 1918. Au cours de cette période dix séances scientifiques furent tenues, on y fit vingt exposés sur des sujets divers.

La société publia deux ouvrages de science médicale. On commença à constituer une bibliothèque, qui eut comme élément de base, les livres du dr. P. Hellat, mort prématurément.

La guerre mondiale, le bolchevisme et l'occupation allemande apportèrent de gros obstacles à l'activité de la société.

Après le départ des autorités d'occupation la Société des médecins de la région baltique septentrionale disparut et à sa place surgirent les sociétés locales de médecins estoniens; le nombre en étant de 12 à présent, elles s'unirent dans l'Union des Sociétés des Médecins d'Estonie, qui a célébré le 10 octobre 1937 le 25-me anniversaire du corps médical estonien organisé.

A A

13606

1161175